

Verdiene aan verwoesting

Import van Braziliaanse soja:
Certificering geen oplossing

GREENPEACE

Albert Heijn verdient met ruim 40 miljoen euro per jaar van alle Nederlandse bedrijven verreweg het meest aan Braziliaanse soja die in supermarktproducten is verwerkt. Na Albert Heijn verdienen veevoerbedrijf ForFarmers en zuivelbedrijf FrieslandCampina het meest aan de controversiële soja, respectievelijk 28 en 26 miljoen euro per jaar. Dat blijkt uit onderzoek van Profundo in opdracht van Greenpeace Nederland. Deze soja wordt vooral gebruikt als veevoer voor de intensieve veehouderij om producten als vlees, melk en eieren te produceren.¹

De sojateelt in Brazilië is direct en indirect een van de belangrijkste aanjagers van ontbossing, bosbranden en grootschalige vernietiging van waardevolle ecosystemen. Daarom hebben de genoemde bedrijven, die aan deze soja het meest verdienen, ook de grootste verantwoordelijkheid om ontbossing en bosbranden voor soja te stoppen.

Greenpeace roept deze bedrijven op om zich niet te verschuilen achter schijnoplossingen. Aanzienlijk minder soja gebruiken, weten wat de precieze herkomst is van de resterende hoeveelheden, en foute leveranciers de wacht aanzeggen, is wat er moet gebeuren.

Daarnaast pleit Greenpeace voor een effectieve en solide Europese Bossenwet² die bedrijven verplicht om hun ketens op te schonen. Deze wet moet ervoor zorgen dat er geen producten meer op de Europese markt komen, waarvan de productie aan ontbossing gelieerd is. Zodat consumenten ervan op aan kunnen dat ze producten kopen die vrij zijn van ontbossing en mensenrechtenschendingen.

De sojateelt explodeert...

In 30 jaar tijd is het wereldwijde sojateelt-gebied meer dan verdubbeld: van 58,4 miljoen hectare in 1989/90 tot 122,6 miljoen hectare in 2019/20. In dezelfde periode is het Braziliaanse soja-productieoppervlak meer dan verdrievoudigd: van 11,5 miljoen hectare naar 36,8 miljoen hectare³. Soja is een belangrijke bron van eiwitten voor veevoer. De snelle expansie van de sojateelt in de afgelopen decennia hangt nauw samen met de toenemende vraag vanuit de vee-industrie.

...ten koste van de natuur

De uitbreiding van de sojateelt in Brazilië is direct en indirect een van de belangrijkste aanjagers van ontbossing, bosbranden en grootschalige vernietiging van waardevolle ecosystemen. In het verleden had het Amazonewoud sterk te lijden onder de oprukkende sojateelt. Maar dankzij het soja-moratorium van 2006 mag daar geen ontbossing meer plaatsvinden voor soja. Toch blijft soja een indirecte aanjager van ontbossing: daar waar eerst koeien graasden, groeit nu soja. Vervolgens worden de koeien opnieuw het aangrenzende bos ingestuurd⁴. Bovendien zorgen grote infrastructurele projecten ten behoeve van de internationale

sojahandel voor onherstelbare schade aan het regenwoud⁵. Volgens onderzoek van het journalistieke onderzoeksplatform Investico blijkt dat Nederland betrokken is bij deze infrastructuurprojecten.⁶

Bolsonaro en broeikasgassen

Hoewel de ontbossing van het Amazonewoud na 2006 sterk daalde, is er de afgelopen jaren juist weer sprake van een sterke stijging. De regering van president Bolsonaro heeft de instanties die de Amazone moeten beschermen verder uitgekleeft, waardoor ontbossing en bosbranden flink kunnen toenemen.

Het in brand steken van bos en begroeiingsresten is een manier om te ontbossen. De Amazonebranden laaien ook deze zomer weer op. Het Braziliaanse onderzoeksinstituut INPE registreerde in juli dit jaar 6.804 branden in de gehele Amazoneregio, een kwart meer dan in dezelfde periode vorig jaar. In juni was er sprake van 2.000 branden in de Amazoneregio, het grootste aantal branden sinds 2007.⁷

Deze branden zijn in het vochtige regenwoud geen natuurlijk fenomeen, maar een direct gevolg van ontbossers. Met bosbranden gaat ook een grote uitstoot van broeikasgassen gepaard, waardoor

de klimaatdoelen van Parijs al heel binnenkort buiten bereik dreigen te raken.

Cerrado savanne

De sojaproductie breidt zich de afgelopen jaren vooral uit in de Braziliaanse Cerrado. De Cerrado is 's werelds meest biodiverse savanne-ecosysteem, de thuisbasis van 5 procent van alle planten en diersoorten, waarvan meer dan 4.800 soorten uniek zijn voor dit gebied.⁸ Ondanks de ecologische waarde verdwijnt de Cerrado in rap tempo. Sinds medio vorige eeuw is naar schatting al de helft van de natuurlijke vegetatie verloren gegaan, circa 95 miljoen hectare,⁹ een oppervlakte vergelijkbaar met ruim twintig keer Nederland. Het resterende deel van de Cerrado houdt veel koolstof vast, omgerekend zo'n 13,7 gigaton CO₂¹⁰. Het behouden van de Cerrado is dus essentieel om de klimaatcrisis het hoofd te bieden, maar het gebied staat onder enorme druk van grote soja- en veeboeren.¹¹

Overigens is het verplaatsen van de soja-importen naar andere landen, zoals bijvoorbeeld Argentinië of de VS, geen oplossing, omdat daarmee de problemen met soja verschuiven en in die landen de natuur verder onder druk komt te staan.

© Marizilda Cruppe / Greenpeace

Nederlandse rol in de sojahandel

Nederland is binnen de Europese Unie (EU) de grootste importeur van soja en ook de grootste importeur van Braziliaanse soja. Nederland importeerde in 2018 in totaal 4,3 miljoen ton sojabonen en 2,7 miljoen ton sojaschroot, waarvan de import uit Brazilië respectievelijk 23 procent en 76 procent bedroeg. Voor het onderzoek van Profundo in opdracht van Greenpeace Nederland zijn de cijfers van 2018 gebruikt. Inmiddels zijn ook de cijfers van 2019 bekend. Het aandeel Braziliaanse soja is dat jaar gestegen naar 44 procent van de totaal ingevoerde sojabonen, bijna een verdubbeling ten opzichte van 2018. Die trend lijkt zich in 2020 door te zetten.¹² De Braziliaanse invoer van sojabonen en sojaschroot had een gezamenlijke waarde van 1,1 miljard euro. Ongeveer tweederde van de totaal beschikbare soja op de Nederlandse markt wordt weer geëxporteerd, direct of na vermaling.¹³

In totaal is in 2018 circa 2 miljoen ton sojaschroot gebruikt in de Nederlandse veehouderij, waarvan naar schatting 50 procent afkomstig was uit Brazilië. Door de grote hoeveelheid soja die nodig is voor de vlees- en zuivelproductie is de zogenoemde voetafdruk van de Nederlandse bio-industrie enorm. Alleen al voor de soja die de Nederlandse veeteelt verbruikt, is in productielanden zoals Brazilië een gebied zo groot als de hele Randstad (een vijfde van Nederland) nodig. Dit is gelijk aan bijna de helft van alle landbouwgrond in Nederland.¹⁴

Nederlandse bedrijven en sojahandel

Voor het onderzoeksrapport van Profundo in opdracht van Greenpeace Nederland naar de Nederlandse geldstromen binnen de sojahandel met Brazilië zijn verschillende sectoren onder de loep genomen.¹⁵ Van soja-importeurs, veevoerbedrijven, slachthuizen en eierproducenten tot aan consumentenbedrijven is berekend hoeveel zij verdienen aan deze sojahandel. Uit deze berekeningen blijkt dat supermarktketen Albert Heijn, veevoedergigant ForFarmers

en zuivelproducent FrieslandCampina het meeste geld verdienen aan de Braziliaans-Nederlandse sojahandel, met respectievelijk ruim 40 miljoen, 28 miljoen en 26 miljoen euro per jaar. Zij zijn ook de grootste bedrijven in hun sector. Daarom spelen ze alledrie een cruciale rol om ontbossing voor soja te stoppen.

Beterschap beloofd.....

Ook in de sector bestaat brede consensus dat de sojaproductie een van de belangrijkste aanjagers is van wereldwijde ontbossing. Zo hebben FrieslandCampina en Albert Heijn (Ahold Delhaize), als lid van het *Consumer Goods Forum* in 2010 beloofd dat zij tegen 2020 ontbossing zouden weren door verantwoorde inkoop van de grondstoffen die het meest verband houden met bosvernietiging: vee/vlees- en zuivelproducten, palmolie, pulp en papier en soja. Ook veevoergigant ForFarmers zegt duurzaamheid van de soja na te streven en zet zich in om "...reguliere toevoer van duurzame sojaproducten naar Europa mogelijk maken."¹⁶

...maar keurmerken zijn een schijnoplossing

Tot nu toe richten de inspanningen van deze bedrijven op het gebied van duurzaamheid zich voornamelijk op het aankopen van certificaten, met Roundtable on Responsible Soy (RTRS) *credits*. Maar dit systeem biedt onvoldoende garantie tegen ontbossing en schade aan de natuur. Het gaat bij RTRS voornamelijk om enorme monoculturen van soja waarvoor veel pesticidengebruik nodig is, wat in de kern geen duurzame wijze van landbouw is.

Daarnaast kunnen ontbossers via RTRS niet uit de keten worden geweerd. Bedrijven kopen namelijk alleen de certificaten van soja-boeren die RTRS-gecertificeerd zijn en daarom niet bij ontbossing betrokken zouden zijn. Maar de daadwerkelijke sojabonen die het bedrijf uiteindelijk ontvangt, kunnen overal vandaan komen. Daardoor kunnen bedrijven via RTRS-soja nog steeds soja van ontbossers kopen.

Transparantie essentieel

Albert Heijn, FrieslandCampina en ForFarmers kunnen dus weliswaar claimen dat ze gecertificeerde soja kopen. Maar ze kunnen nog altijd niet garanderen dat voor hun vlees- en zuivelproductie geen stukken Amazonewoud of andere Braziliaanse natuur zijn verwoest. Ook uit het Greenpeace-rapport *Countdown to Extinction* (2019) blijkt dat ontbossing nog niet uit ketens verdwenen is en dat bedrijven zoals Albert Heijn (Ahold Delhaize) hun belofte dat zij in 2020 niet meer betrokken zouden zijn bij ontbossing niet hebben waargemaakt.¹⁷

Alleen als precies bekend is waar de soja vandaan komt, kan een bedrijf optreden tegen ontbossers en ze uit de keten weren. Daarvoor is volledige traceerbaarheid van de hele keten nodig. Maar zelfs deze eerste stap tegen ontbossing is nog altijd niet gezet.

Wat moeten bedrijven doen?

Zoals eerder geconstateerd zijn de Amazone en andere Braziliaanse natuurgebieden cruciaal om het hoofd te kunnen bieden aan de klimaat- en biodiversiteitscrisis. Afgelopen jaar erkenden de bedrijven dat ze hun eigen doelen niet gaan halen¹⁸, maar verbinden daar vooralsnog geen consequenties aan en blijven winst maken met deze producten.

De betrokken bedrijven, met grootverdieners Albert Heijn, FrieslandCampina en ForFarmers voorop, dienen onmiddellijk in actie komen om verdere vernietiging van kostbare natuur voor hun producten te stoppen.

Dat betekent:

- **Breng het gebruik van zogenoemde ingebedde soja, die via veevoer bij de productie wordt gebruikt, onmiddellijk fors terug.** Als je je medeverantwoordelijkheid voor misstanden niet kunt uitsluiten, dan moet je zo'n grondstof niet meer gebruiken. Voor het resterende aandeel van ingebedde soja geldt: Enkel soja waarvan de daadwerkelijk duurzame teelt onomstotelijk vaststaat zou nog door deze bedrijven gebruikt mogen worden. Hiermee kunnen de bedrijven ook gelijk werk maken van de Europese klimaat- en biodiversiteitsdoelen, waarvoor binnen tien jaar een vermindering van 70 procent van de Europese consumptie van vlees en zuivel is vereist.
- **Laat bosvernietigers vallen:** stop elke handels- of financiële band met leveranciers die in verband worden gebracht met vernietiging van het milieu, corruptie of mensenrechtenschendingen in de Amazone of andere Braziliaanse natuurgebieden.
- **Respecteer de afspraken voor nul-ontbossing** - maak volledige transparantie en traceerbaarheid van de toeleveringsketen een handelsvoorwaarde, waarbij een open en transparant controlesysteem uiterlijk op 1 januari 2021 moeten zijn ingevoerd.
- **Verdedig Inheemse rechten:** steun Inheemse volkeren om de erkenning en bescherming te krijgen van hun land waarop zij wettelijk recht hebben.

Tijd voor een Europese Bossenwet

Zelfregulering door het bedrijfsleven heeft de ontbossing niet kunnen stoppen, en de tijd raakt op om onomkeerbare klimaat- en natuurschades te voorkomen. Greenpeace dringt daarom aan op een Europese Bossenwet, die bedrijven verplicht om niet meer bij ontbossing betrokken te zijn.

© Marten van Dijk / Greenpeace

In oktober 2019 bezocht een delegatie Braziliaanse Inheemse Leiders Nederland om met Nederlandse politici en met bedrijven zoals Ahold Delhaize en Friesland Campina om te praten over ontbossing en mensenrechtenschendingen in hun land. "Jullie soja hier is gedrenkt in ons bloed", vertelt Elizeu Kaiwa, Inheemse leider uit deelstaat Mato Grosso do Sul.

De Europese Unie is wereldwijd een van de top-importeurs van soja en palmolie uit landbouwgebieden waarvoor vaak bos en andere natuurgebieden worden verwoest. Volgens onderzoek van de Europese Commissie in 2013 zijn de EU-lidstaten verantwoordelijk voor 36 procent¹⁹ van de wereldwijde import van producten die verband houden met ontbossing.

Een krachtige Europese Bossenwet moet bedrijven verplichten om geen producten op de Europese markt te brengen waarbij de winning, de oogst of de productie een nadelig effect hebben of dreigen te hebben op bossen, andere ecosystemen en mensenrechten. Om op de EU-markt te worden verkocht, moeten deze grondstoffen voldoen aan duidelijk gedefinieerde criteria op het gebied van milieu en sociale duurzaamheid. Bedrijven mogen hun product alleen verkopen wanneer zij kunnen aantonen dat in de gehele productieketen, van grondstof tot aan eindproduct, aan alle gestelde criteria wordt voldaan. Volledige transparantie van de keten is daarbij een voorwaarde.

Onderzoeksrapport

Onderzoeksbureau Profundo (Barbara Kuepper, Gerard Rijk) heeft in opdracht van Greenpeace Nederland een analyse uitgevoerd van Nederlands gebruik van Braziliaanse soja, en een onderbouwde schatting gemaakt van de waarde en winst die ermee gemaakt wordt door een aantal hoofdspelers binnen de productieketen. Greenpeace Nederland is verantwoordelijk voor de vertaalslag van deze analyse naar deze publicatie.

Deze publicatie is met zorg samengesteld en gecontroleerd door medewerkers van Greenpeace Nederland. Mocht u desondanks een fout tegenkomen, laat het ons dan weten via info@greenpeace.nl. Het achterliggende onderzoeksrapport van Profundo, *Who's profiting from Brazilian soy? - An analysis of the Dutch soy supply chain*, is via deze link te downloaden: https://act.gp/dutch_soy_2020

Referenties

- Volgens de Nederlandse Vereniging voor Veganisten komen de sojabonen voor menselijke consumptie niet uit Latijns-Amerika. Zie: <https://www.veganisme.org/hipsterkoffies-zijn-geen-bedreiging-voor-de-amazone-zuivel-wel/>
De in Nederland geteelde soja is voor 95% voor menselijk gebruik. Zie: <https://www.akkervijzer.nl/artikel/178447-nederlandse-soja-voornamelijk-bestemd-menselijke-consumptie/>
- Een nieuwe Europese Bossenwet, zó ziet dat eruit! <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/41402/een-nieuwe-eu-bossenwet-zo-ziet-dat-eruit/>
- PSD Online (2020), "Custom query – Oilseed, soybean", online, <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>, viewed in June 2020.
- Fearnside P (2017) 'Deforestation of the Brazilian Amazon' Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science, Sep 2017
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199389414.013.102>
- In de tv- documentaire 'Weg met het Bos' van BNN-VARA (uitzending 15 maart 2020, herhaling op 9 juli 2020) reist journalist Sandra Korstjens af naar de soja-snelweg, de BR 163, die is aangelegd dwars door het Amazonewoud naar nieuwe sojahavens in de Tapajosrivier. De aflevering is online te bekijken: https://www.npostart.nl/de-amazone/09-07-2020/BV_101400315
- <https://www.platform-investico.nl/artikel/duurzaamheid-slechts-een-verhaaltje/>
- National Institute for Space Research (INPE). Banco de Dados de queimadas. <http://queimadas.dgi.inpe.br/queimadas/bdqueimadas>
- Strassburg B, Brooks T & Feltran-Barbieri R (2017)
- Lenti F (2018) 'Prodes Cerrado: Importância, resultados e desafios' 27 September 2018, IPAM http://www.obt.inpe.br/cerrado/apresentacoes/IPAM_ProdesCerrado.pdf
- Critical Ecosystem Partnership Fund 'Ecosystem profile: Cerrado biodiversity hotspot' revised February 2017, pp 51–52
<https://www.cepf.net/sites/default/files/cerrado-ecosystem-profile-en-revised-2017.pdf>
- Critical Ecosystem Partnership Fund (2017) pp 146–151
- CBS: 'Import sojabonen uit Brazilië 40 procent hoger' 30 september 2020, link: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/import-sojabonen-uit-brazilië-40-procent-hoger>
- Eurostat (2020), "EU trade since 1988 by HS2-HS4", viewed in June 2020.
- CBS (2019, 6 september), "Statline: Regionale kerncijfers Nederland", online: opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table?ts=1569321051656, bekeken in september 2019; Chorus, P. (2014, 1 september), "Stationsgebieden: wat de Randstad kan leren van Tokio", online: www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/stationsgebieden-wat-de-randstad-kan-leren-van-tokio/, bekeken in september 2019.
- Kuepper, B. and G. Rijk (2020, July), Who's Profiting from Brazilian Soy? An analysis of the Brazilian Soy Supply Chain, Amsterdam, The Netherlands: Profundo.
- <https://www.farfarmersgroup.eu/duurzaamheid/onze-themas/milieu/land-water-energie.aspx>
- <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/40811/aftellen-tot-de-ondergang/>
- Friesland Campina en Ahold maken beiden deel uit van de Consumer Goods Forum, een platform van bedrijven dat zichzelf tot doel heeft gesteld per 2020 ontbossing in hun productketens uit te sluiten. Over het niet halen van dat doel zegt het Consumer Goods Forum: "Our members have made progress on our 2020 goals, but over time we learned that cleaning up individual supply chains will not drive the transformation needed to end deforestation. In 2010, our strategy was rooted in remediating our individual company supply chains, often through certification. And while we have seen progress as a result of the hard work and investments we made, we have found that certification is a useful tool, but not the comprehensive solution the world needs to end deforestation."
- <https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/1.%20Report%20analysis%20of%20impact.pdf>

GREENPEACE

Greenpeace is een onafhankelijke, internationaal opererende milieuorganisatie die zich inzet voor een groene, vreedzame planeet. We zijn mensen met een missie. Met en namens miljoenen wereldverbeteraars gaan we de confrontatie aan met grote bedrijven en overheden. Samen hebben we de kracht, kennis en het lef om grote milieuproblemen bij de wortels aan te pakken. Samen maken we het verschil.

© 2020 - Stichting Greenpeace Nederland

Postbus 3946

1001 AS Amsterdam

0800 422 33 44

info@greenpeace.nl

www.greenpeace.nl

KvKnummer: 41198809